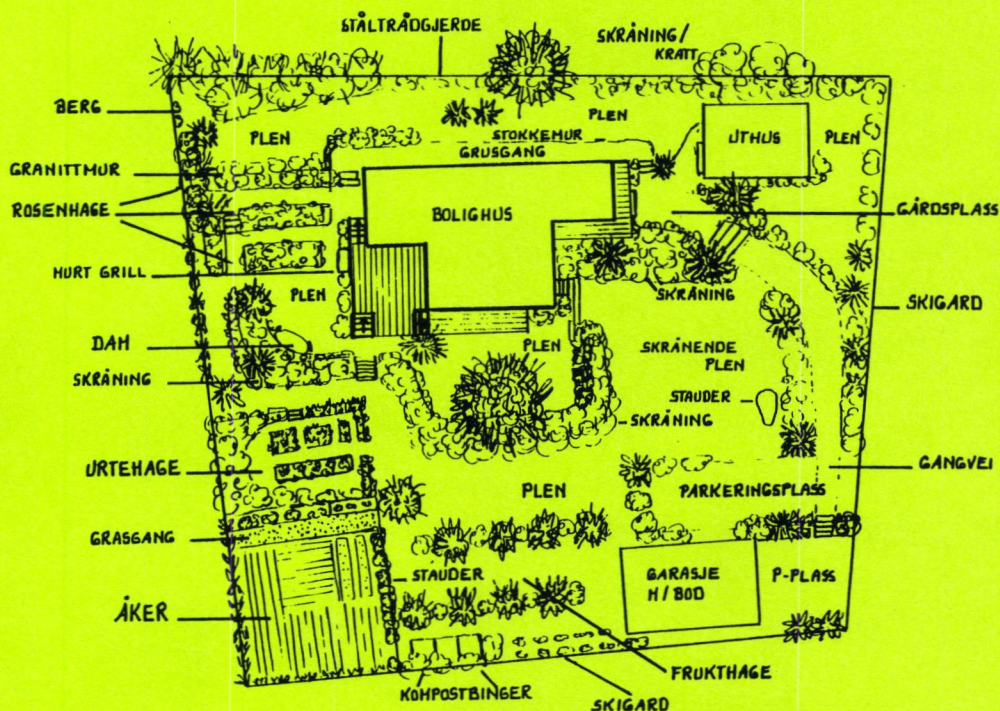

HAGEGLADER

Fra svarene på NEG's spørreliste nr. 169

Anne Moestue

neg

Julehilsen 1994

Omslag og layout: Eli Irene Johnsen, NEG
Hageplanen på omslaget er tegnet av Grethe-Karin Hovde
Trykt ved Universitetet i Oslo
ISBN 82-91161-09-7

ÅRET SOM ER GÅTT

Kjære venner og medarbeidere!

Også i år vil vi ønske dere alle en god jul og et godt nytt år med et lite skrift, en "julehilsen". Ved å presentere litt av materialet om hager og hagestell takker vi dere alle varmt for samarbeidet, for alt dere har sendt inn og for hyggelige brev, bøker og hilsner til oss i NEG i løpet av året.

Vi har siden sist sendt ut følgende lister (antall svar pr. 25.11. i parentes):

okt. 1993	166	Handel	(92)
<hr/>			
mars 1994	167	Holdninger til "annerledes" mennesker	(86)
juni	168	Hage og hagestell	(79)
nov.	169	Personlig hygiene i eldre tid	(35)
mars	S26	Olympiske leker/Paralympics	(42)
nov.	S27	Menneskets møte med moderne teknikk	(13)
des.	S28	Utdringslag (sendes til studenter i etnologi og folkloristikk)	
des.	S29	"Spøkeri"	

I spørrelisteprosjektet Hage og hagestell har vi hatt et godt samarbeid med tidsskriftet "Norsk Hagetidend" og bladets lesere – et samarbeid som har resultert i hyggelige kontakter og et spennende, rikholdig materiale.

Som "åsted" for årets feltarbeid i form av et "stedsporett" valgte vi Karl Johans gate i Oslo, fra Slottet ned til Oslo S, en dag i juni.

NEG har involvert seg i et par samarbeidsprosjekter som ennå er på planleggingsstadiet. Det ene er en fortsettelse av "Dagbokprosjektet", i samarbeid med NRK. Det andre er den tredje store "minneinnsamlingen" – i samarbeid med Landslaget for lokalhistorie og Universitetet i Oslo. Vi skal informere mer detaljert om disse prosjekter i sNEGlen vinteren 1995. Vi vil da også gi nærmere informasjon om vårt planlagte 50-års jubileum i 1996, der vi ønsker å holde et symposium over emnet "minnet" – samt gi ut et jubileumsskrift.

Mange forskere og studenter fra nær og fjern har i året som gikk brukt materialet i NEG's skuffer. Vi har ansvaret for at bruken skjer i overensstemmelse med lover og regler om åndsrett og personvern, – et ansvar som vi legger vekt på og tar alvorlig.

Takk igjen for året som gikk!

Vennlig hilsen

Anne Moestue
daglig leder

HAGEGLEDER

Fra svarene på NEG's spørreliste nr. 168

Anne Moestue

Vår spørreliste om hager og hagestell kom til etter et "puff" fra en av våre medarbeidere. Innunder jul i 1993 fikk vi et brev fra Kari Hensrud på Jevnaker, der hun sendte oss en mengde utrolig fine bilder av blomstrende stauder. Til hvert bilde hørte en tekst med navn på stauden og opplysninger om hvor hun hadde fått den fra. Kari Hensrud har lenge interessert seg spesielt for gamle hager og gamle stauder, og har blant annet skrevet om dette i Årbok for Hadeland. Etter en lang og meget kald vinter var dette en gledesfylt inspirasjon for oss.

I NEG er vi alltid utrettelig interessert i eldre tiders forhold – vår nære historie. Men like ofte er vi opptatt av dagen idag, av vår samtid og våre daglige gjøremål. "Hagens kulturhistorie" rommer ikke bare beretninger fra eldre tider. Også vi skaper den historien; om igjen og om igjen, hver vår når snøen smelter.

Vi laget derfor en spørreliste der vi ville fange opp både de enkelte hagenes historie og den årlig drift, de sesongvise arbeidsoperasjoner, utgifter, avkastning, strev og gleder. Det er hittil kommet inn 61 svar på spørrelisten fra våre faste medarbeidere.

I tillegg til våre faste medarbeidere gjorde vi denne gang to ulike fremstøt overfor folk som vi vanligvis ikke henvender oss til. Vi laget en kort presentasjon av NEG, med oppfordring til å delta i vårt arbeid med å dokumentere "hagens kulturhistorie". Til presentasjonen hørte også et avrivbart kort – ferdig frankert – der man kunne svare på noen enkle spørsmål om hage og hagestell, og så krysse av hvis man ønsket en lengre spørreliste om emnet. Vi delte ut bortimot 1000 slike brosjyrer – rundt i Oslo, og nedover i Vestfold, Telemark og Vest-Agder. Vi la dem i postkasser – og håpet på respons. Vi fikk 32 svar. 18 hadde krysset av for lengre liste. 3 av disse har svart på denne.

Vårt andre fremstøt gav bedre resultat. Gjennom *Norsk Hagetidend* fikk vi anledning til å sette inn noenlunde samme tekst og spørsmål som på det avrivba-

re kortet. Hittil har ca. 140 av Norsk Hagetidens lesere sendt inn svarslippen, og av disse har 120 bedt om å få tilsendt den lange spørrelisten! 15 har svart til i dag. Vi er meget takknemlige for disse kontaktene, og ennå får vi svarslipper tilsendt! Varm takk til hver og en av dere. – Og til dere som ennå tenker og nøler: Husk at det aldri er for sent å sende inn materiale til NEG!

Det materialet som hittil er kommet inn rommer en imponerende mengde kunnskaper, fakta og refleksjoner. Her er spesialkunnskap og ekspertise knyttet til roser, rhododendron, stauder, krydder og sommerblomster. Her er inntagende skildringer av "hager i hagen", der roser, høyfjellsplanter, surjordsplanter, løkvekster og urter har sine egne rom. Vi har fått beretninger om kompostering, om å lage stiklinger, dyrke frem frøplanter, grønnsaker, frukt og bær; – vi har prydelige skisser og tegninger samt frodige fotografier fra alle kanter av landet. Å gjøre et utvalg er ikke lett. Mange av dere har sendt inn hele avhandlinger og fiks ferdige artikler om hagen. Vi valgte imidlertid å spre oss – å hente frem avsnitt og "gullkorn" fra flere besvarelser fremfor å konsentrere oss om lange utsnitt av noen ganske få. Vi understreker at dette allikevel bare kan bli en liten smakebit fra et bredt og innholdsrikt materiale som stadig er under oppbygging. Som vanlig ved publisering av NEG-materiale i slike skrifter er svarene lett anonymisert, og de har fått arkivsignatur – ikke navn – som henvisning.

Vi valgte å konsentrere utvalget omkring tre hovedaspekter ved hagelivet: Å skape en hage – å minnes en hage – å gledes i en hage. Det å skape en hage retter blikket mot noe aktivt, handlende: å bygge opp og forme, det kreative element. Ved å minnes en hage legges hovedvekt på ettertanken, roen, det kontemplative. Slik rommer hagetilværelsen – som livet selv – motsetningene mellom arbeid og hvile, spenning og ro, aktivitet og ettertanke. I spørrelistesvarene finnes beretninger om hagens estetikk og om hagens nytteverdi; om dens poesi og om dens trivialiteter. Vi får kjennskap til de lange linjene gjennom hagens historie og vi får være med videre – i fremtidsplanene.

Reisen gjennom hagens kulturhistorie er stort sett en gledelig reise. Det har vi lagt hovedvekten på her i denne presentasjonen. Men som også ellers i tilværelsen finnes det skår i gleden. Hager som forfaller og forsvinner under asfalt. Krefter som svinner – tid som ikke strekker til. Og så er det selvsagt hagens egne "indre fiender" – og den årlige kamp mot dem:

(...), ugrasets tid er inne, melduggen er rett rundt hjørnet, – enten er det for tørt eller så må sprederen gå (og ødelegge blomster), ferien må jo avvikles, i mellomtiden grasserer ugras og grasvekst, og bladlus tynger roseknoppene. (NEG 31288)

Men tross alt: Hagen utløser utrolig mye glede og skapertrang hos alle dem som er så heldige å ha en grønn flekk på jordskorpen.

Å skape en hage

Vi begynte å opparbeide hage høsten 1969. Vi hadde i juli det året flyttet til det huset som vi fortsatt bor i, ett av tre i en rekke. Tomten var en skråning med blåleire. Under overflaten var det en for oss ukjent fyllmasse av

stein, kjøleskap, bilvrak, jord, hageavfall osv. På hver av de tre tomtene lå det et lass bark – som utover høsten ble toppet av en slags sopp som så ufyselig ut. Om høsten la jeg mine første løk av tulipaner og påskeliljer inntil veggen. Neste vår ble barken spredd og jord kjøpt i dyre dommer og spredd utover tomten som ifølge målepapirer er på 565 m² minus 75 m² som huset står på. Der ble det sådd "plen". Det var det året det hver dag sto en bukett på kjøkkenbordet med alle de ugrasplanter floraen inneholder. Etterhvert ble kataloger fra hagesentre og frøfirmaer kjær lesning. For å tilegne meg en smule kunnskap om hagen og dens liv meldte jeg meg på et kurs i hagestell på kveldsskolen i Bærum og jeg tok også et korrespondansekurs i anlegg og stell av hager. Jeg har et vitnemål fra Landbrukets Brevskole i dette faget med karakter særs godt – 1,3! Deretter gikk jeg med alvor løs på oppgaven. Jeg skriver jeg, for selv om min mann ble den som gjennom årene måtte utføre det meste av grov-arbeidet, har planlegging og innkjøp alltid vært mitt område. Han var til å begynne med typen som mente at å asfaltere inntil veggene og male grønt var den beste løsningen. Men så skjedde det noe merkelig med ham en maidag i 1970 da han lå på kne og med hendene blandet huminal inn i leira. Et eller annet slags kick, tror jeg. Siden har han vært glad i hagearbeide. Det er faktisk noe av det hyggeligste vi gjør, for der arbeider vi sammen. (NEG 31249)

Dette er begynnelsen til historien om hagen. Men som vi ser er også hagens historie historien om menneskene som skaper den og som bor der.

Det er fortellingen om hvordan menneskene skaper noe ut av ingenting; om hvordan man kan skaffe seg kunnskap, glede seg over å lære og mestre, og så oppdage at fellesskapet mellom menneskene også kan gro og blomstre gjennom felles glede og innsats. Å bygge opp en egen "verden" – som en hage jo er – blir et fellesprosjekt, og det er ikke bare hage man lærer noe om når man ligger med fingrene i leira; man lærer også mye om seg selv.

Denne innledningen som er sitert ovenfor er en del av en lang og detaljert beskrivelse av denne hagens liv og utvikling, med blomster og vekster, dukkehus, uteplasser og hageliv gjennom mange år. I det følgende vil vi sitere en mann som vokste opp i en lærerfamilie som også eide en liten gårdsparsell der familien drev med frukt og bær i de lange skoleferiene om sommeren. Dette er fortellingen om hvordan en mann går gjennom ulike "have-faser" i løpet av sitt liv, fra barndom til pensjonsalder. At hage har vært en viktig faktor fornemmes meget klart.

Vi hadde også mye bringebær, rips og solbær, og helt fra jeg var liten ble bærplukking en viktig del av sommeren. Jeg hadde 2 øre korga (en halv kilo) for jordbærene, og når sommeren var slutt, ble det en pen sum å sette i banken. Vi drev intensiv bær dyrking til 1937-38. Da bygde far hus, og besøkene på gårdsparsellen ble sjeldnere, og da krigen kom var det slutt. (...)

Da vi fikk vårt eget hus, var det mors drøm å få en prydhage med roser og tulipaner – samt en del frukttrær, men så kom krigen, og det meste av tomta vår ble nyttet til kjøkkenhage, – naturlig nok. Gulerøtter og poteter var viktigst – sammen med frukten. I de første etterkrigsår fø-

ler jeg at interessen for nyttehagen ble sterkt redusert. Nå ble det gradvis nok av varer å få kjøpt, – og prydhagen fikk en oppblomstring.

Jeg ble gift i 1950, og vi overtok fars hus og hage, og mors drøm om roser og tulipaner kunne realiseres av den yngre generasjon. I midten av 1960-årene bygde vi ny enebolig der igjen prydhagen fikk bred plass – med kona som den naturlige gartner. Selv ryddet jeg noen terrasser og plantet frukttrær, bærbusker og jordbær – men bare i liten målestokk. Når vi så kommer til 1970 årene skjedde det en merkbar endring i synet på nyttehagen. "Fremtiden i våre hender" og en lang rekke enkeltpersoner talte naturvernsaken og oppfordret til biodynamisk hagedyrking. Samtidig med dette arvet vi et gårdsbruk som lå i nær tilknytning til den gårdsparcellen som tidligere er omtalt. Nå skulle familien sørge for grønsaker, bær og frukt frie for sprøyting og kunstig gjødsel! Barna – 3 i alt – var etter hvert blitt voksne, og "å reise til gården" ble et fast uttrykk i familien. I drøye 20 år har dette vart, og i vinter har vi neppe kjøpt hverken gulerøtter, erter, løk eller bær. Den økonomiske gevinsten kan diskuteres, men sikkert er det at produktene er så rene som det lar seg gjøre å få dem, – og det synes vi er en stor fordel. (...)

Ugresset er selvsagt en plage, men ettersom undertegnede er blitt pensjonist, mener familien at det arbeidet passer godt for meg – en påstand jeg litt motvillig har godtatt til nå. (NEG 31217)

På samme måte har en av våre medarbeidere i Rogaland, f. 1908, levet med hagen i hele sitt liv. Vi refererer her fra en lang besvarelse, det er fortellingen om "Toras hage".

Hagen min er det eg har planta rundt huset, som eg har holdt på med nå i 64 år. Den har forandra seg heile tida. Då eg kom var det berre brennesle, himola, kvann, og anna ugras. Den fyrste våren spadde eg opp kveka, og sådde ertebloomster, eg var vant med bloomster, heimefra. Me hadde mye bloomster som me reiste på torget og solgte. Eg huskar svigerfar sa, du får ingenting til å voksa der, der vokser berre ugras. Men eg tenkte at kan ugras voksa, kan bloomster også. Og det er dei finaste ertebloomster eg har hatt. Så eg fortsatte å spa opp ugras, og så bloomster. Eg måtte jo gjera det om kvellen etter arbeidstid, så det blei mange seine kveldar. Hagen har alltid vert min jobb. Ingen var interessert i bloomster. Hagen har forandra seg for kvart år. I 1942 sykla eg til ein kamerat av Andreas og fekk noen stikkelsbær-stiklingar, som eg planta, dei står enda på same plassen. Dei står langs veien og er live for nordavinden. Eg har hatt bær på dei kvart år, som eg laga saft av. Eit år var der mye larver, eg trur det var rognebær-møll-larver, då sa han eg fekk dei av, at eg kunne dusja dei med saltvatn, eller enda betre sjø. Du bor jo så nærmed sjøen at du berre kan gå ned etter eit par bøtter, og då eg hadde vassele, til å bera bøttene, gjekk det fint. Og larvane datt ner på bakken, og eg fekk mye bær. Det første eg planta var lønn, eg reiste heim etter småplanter som hadde grodd under noen store lønnetrær me hadde heime. Då nordavinnen er kald herutmed Nord-sjøen, så er lønnetre godt live. Dei står enda. Eg fekk to lerketrær av svigersønn til søster min. Eg fekk dei etter krigen og dei står enda, eg kan vel kalla det eine tuntre. (NEG 31257)

Hagen til Tora har i årenes løp gått gjennom ulike perioder. Hun har hatt mengder av blomster der – og til tider så mange at hun har kunnet selge blomster på torget. Etterhvert har hun innskrenket driften sin, men også idag er hagen en viktig faktor i Toras liv.

Eg fekk ei god spagreip, til 85 årsdagen, den brukar eg når eg plantar. Den eg hadde før var utslitt. Det er ikkje så mye eg steller i hagen nå, men eg har blomster rundt huset. (NEG 31257)

NEG har også tidligere en gang sendt ut en liste som hadde spørsmål om blomsterdyrking, "Blomster i hagen og i stua", NEG nr. 108 fra 1965. Av enkelte av svarene på den lista fremgår det at mange steder på landsbygda i Norge var prestgårdshagene et eksempel for gårdbrukere når de ønsket å plante og dyrke blomster rundt bolighus og på gårdstunet. Mange steder har gårdshager den dag i dag stauder og vekster som opprinnelig kom fra prestegården. Og hvor tydelig er ikke dette i betegnelsen "Prestegårdsrose" – en rosenbusk som nevnes ofte både i listen fra 1965 og i materialet fra i sommer. I det følgende gir vi ordet til presten – og siterer litt fra hans fortelling om en prestegårdshage.

Jeg var en god tid nærmest bymann. I 1931 ble jeg sokneprest i Sannidal ved Kragerø. Min kone hadde vært en del i gartnerlære. Hagen på prestegården var et villniss. De to foregående prester satte ikke sine bein i hagen.

Jeg var prestesønn og visste hvordan jeg skulle oppføre meg. Første året bare gjøre det absolutt nødvendige, prøve å lære den menighet jeg kom til å kjenne. Dermed ble det god tid til å ta fatt på hagen. Jeg gikk i gang med å rydde. Forpakteren kjørte vekk tre høyvogner med avklipp av overvokste trær, skrot.

Vi begynte oppe ved terrassen og plantet klatreroser ved veggen og ved verandaen. Så gravde jeg ut og sementerte en trapp med ti trinn ned til plenen. Der ble lagt en sirkel med heller, et stort rundt bed med roser og bed omkring med georginer. Der var noen gamle trær, et stort pæretre, fire cox pomona. Vi plantet to plommetrær Reine Claude d'Oullins og Victoria. I den ene del av hagen var det bringbær hekk, rips og stikkelsbær og solbær. De ble hardhendt beklippet. Rundt hagen var en svær spirea hekk, den ble skåret ned til passende høyde og trimmet. Langs den vestre siden sto store asketrær, de var plantet langs veien opp til prestegården. I 1890 hadde sokneprest Bredal bedt konfirmantene ta med seg et tre hver, der sto mange igjen av dem. Der var et villniss av syrener, det ble ryddet og her sto restene av et bord. "Inventaret" ble fornyet og det ble et trivelig lysthus. (NEG 31228)

Vi har også en annen skildring av en hage, anlagt av en av landets fremste teologer, som i 1914 kjøpte hus og anla hage omkring det. Denne hagen har en spennende historie, som vi nedenfor vil referere en del fra. Hagen eies i dag av sønn – også prest – og svigerdatter av han som anla hagen (de er født hhv. i 1912 og 1916), og de skriver til oss:

Vårt hus ble kjøpt av min far vinteren 1914 og vi flyttet inn 1. april samme år.

Min far var professor i teologi, var bondesønn fra Aremark i Østfold og kunne ikke trives i Jac. Aallsgt. 12, hvor de bodde i 3 år fra de giftet seg i 1911. Han måtte ha jord å stelle med.

Det første året satte han poteter over hele hagen for å rense jorden. I 1915 anla han gressplener og plantet frukttrær. I alt ble 70 frukttrær plantet: eple- og pæretrær, plomme-, morell- og kirsebærtrær og to aprikostrær som espalje ved husveggen. Videre plantet han 20 ribsbusker som en hekk mot den østlige nabohagen og 8 stikkelsbærbusker og lysthus av linnetrær pluss syriner på vestsiden. Mot gaten plantet han en linnehekk og nøttrær mot naboen mot nord. (...) Det mest bemerkelsesverdige er alléen med epletrær på hver side av den brede grusgangen som fører fra veien til huset i en lengde av 40 meter. (...)

Jeg har alltid beundret min far for at han kunne få tid til alt hagearbeide fordi han var så opptatt med å skrive taler, foredrag, prekker og dessuten var han forfatter av 67 bøker og skrifter. (...) Dessuten drev han en utstrakt reisevirksomhet og var borte fra hjemmet hver lørdag og søndag.

Hagen ble etterhvert nyttig og pen og i 1922 meldte far seg på en hagekonkurranse i Aker kommune. Bare de kunne delta som hadde anlagt hagen selv og stelte den uten leiet hjelp. Han vant 1ste. premie og fikk diplom og sølvbolle.

Ettersom de ble eldre og mor fikk angina, måtte de forenkle hagen og hagearbeidet. Flere av rosebedene og hagegangene ble radert bort og erstattet med utvidelse av gressplen. Da var vi kommet frem til krigen og huset ble tatt av tyskerne og de stelte ikke pent hverken med huset eller hagen. Min far ble som formann i den midlertidige kirkeledelse, arrestert og satt på Grini i 2 år. I de årene tyskerne hadde eiendommen hadde familien ingen adgang til hus eller hage. (NEG 31230)

Etter krigen flyttet familien tilbake til huset i hagen. Hagens eier fikk etterhvert en rekke offisielle plikter og gjøremål, og hagen ble ytterligere forenklet. I 1962 – foreldrene døde begge to i 1961 – overtok vår hjemmelsmann huset og hagen. Både han og hans kone er interesserte i hagearbeid, og synes de har nok å gjøre selv om det i dag bare er 24 av de 70 frukttrærne tilbake.

I pietet overfor våre avholdte foreldre/svigerforeldre har vi prøvet å holde hagen og huset i god stand. (NEG 31230)

Hagen gir glede – og den forplikter. Den er bærer av en tradisjon, og har en historie som er knyttet både til landets og til familiens historie. Og at dagens eiere steller pent med sin eiendom er visst og sikkert. Presten får det til å gro – ikke bare i sjelene og i menigheten, men også på Guds grønne jord. De 24 frukttrærne – som altså i dag er 78 år gamle – bar 2000 kilo epler i 1993!

Vi nevnte ovenfor at vi i listen fra 1965 har en del beretninger om gårdstun som etterhvert fikk hager. Først var det vanlig å så blomsterfrø rundt husveggen og i kjøkkenhagene. Etterhvert har det blitt vanlig med mer eller mindre forseggjorte blomsterbed og rabatter på de fleste gårdstun. Følgende to utdrag er fra beretninger om gårdshager som har vokst fram.

Ja, alderen kan festast til 1926–27. Den har "vakse fram av seg sjølv" – det var mor mi som sette ned dei første planter. Etter som år har fare, har det endra seg, fleire bed, og det var gildt å få meir prydplanter. "Utvidinga" kom vel 1932, og så var det den same hagen fram til 1950. I 1932 kom det fleire prydblomster med tenestegjenta som var her i sommarhalvåret. Endå finst der stauder frå hennar tid. Seinare har eg utvida hagen, og har gjort arbeidet – det meste til i dag. Hagen er ikkje inngjerda. (NEG 31218)

Min historie om hagestell gjennom 45 år. Vi overtok min mands farsgård i 1948. Da var det ikke noe haveanlegg bare et lite blomsterbed på sydveggen av hovedbygningen. Det var ikke interesse og tradisjon for hage. Jeg hadde fra første år lyst til å begynne med hage. Gården ligger slik til at en kunde ikke få en innhegnet hage. Et ganske stort fjellparti i forbindelse med stabburet ble begynnelsen. Dit kunne jeg se fra kjøkkenvinduet og planlegge en del derfra. Formann i Vestfold Bondelag spurte om jeg vilde være med på en tevling om "vagre gårdstun" som skulle gå over 3 år. Jeg hadde lyst, men så meg ingen utvei til å klare det. Noe hjelp visste jeg det var vanskelig å regne med. Bondekone dengang måtte være med i utarbeid, fjøsstell, stor husholdning. Det var ikke nødvendig med hagestell. Så tok jeg akkord med meg sjøl på 10 år. Jeg vilde prøve. Jeg hadde bestandig kjørt mye hest. Gamle Svarten fikk jeg bruke så mye jeg ville når den var ledig. Svarten har jeg mye å takke for. Langs fjellet var det en stor brønn som ikke lenger var i bruk. Begynte å fylle den, det ble ikke godt mottatt med en gang. Men det gikk utrolig bra. Det tok litt tid før vi fikk fylt på jord. Men der ble det grasbakke. For å komme opp på fjellet ved staburet var det ei lita klove. Da tok Svarten og jeg en tur ned i en fjellknaus der lå det noen fine flate steiner. Fant 4 stykker, fikk dem i kjerra og kjørte hjem. De passet fint. Det ble fire trappetrinn som la seg fint i ett med fjellet. (NEG 31279)

Å skape en hage innebærer all slags arbeid. Det handler om planlegging og tankevirksomhet like meget som om tunge løft og kroppsarbeid. Mange av våre medarbeidere har skrevet om hvordan både stein og jord er blitt løftet, fraktet og båret på plass i hagen. Likeledes er planter, frø og trær bragt inn fra nære og fjerne opprinnelsessteder.

Hagens golv er mer enn bare gras. I alle år har vi samlet stein fra strandkanten når vi var på tur, og i 1977 hentet vi gammel brostein etter en gateomlegging i Drammen. Endelig skulle vi få gårds plass foran huset! Sommeren 1980 la vi stein på gårds plassen. Brostein, rullestein, støpte betongheller og Røykengranitt i skjønn forening, etter modell fra gamle bakgårder i diverse byer. En tretrinns tapp av jernbanesviller fører ned til neste nivå der en gangvei svinger ned mot parkeringsplass og garasje. Den nederste delen av gangveien ble samme år belagt med brostein, – parkeringsplassen foran garasjen med grus. Etter flere år med vår- og høstbløyte på resten av gangveien gravde vi i 1993 gangveien opp på nytt og gjorde skikkelig grunnarbeid før vi la ned støpt, terracottafarget brostein. Samme år laget vi en ny parkeringsplass ovenfor garasjen, for etterhvert som årene går, trenger juniorene plass til større kjøretøyer

enn trehjuls-sykler. Den flotte brosteinen fra gamle gater ligger foreløpig lagret i påvente av at gårdsplassen foran huset skal utvides.

I urtehagen og langs huset på oversiden ble det anlagt grusganger. I urtehagen er grusgangene forlengst blitt til grasganger. Det er utrolig hva som kan bli til plen bare det valses over med plenklipperen... Det spørs likevel om ikke disse stiene også blir belagt med stein en gang i tiden. Stein er et vakkert og mangfoldig materiale. (NEG 31287)

Rundt det bedet, som rundt flere bed, ligger sten hentet fra Island, England, Nordkapp, Trøndelag, forskjellige fjell i Norge og 1 fra Palatinerhøyden. Bitene fra Belinmuren må ligge inne på verandaen. (NEG 31229)

Egil bygde ein mur av allslags stein me drog med oss kor me fór. Alle (i familien) er steingalne! Og så fann me flate steinar frå steinbrotet i skogen. Det vart ein koseleg plass til både middag og kveldshygge. (...)

Det var fjellhagen min (stort skal det vere, veit de!) Eg hadde tråkkheller i midten slik det var lettare å luke og å planta nytt når nokre gamle sa takk for seg. Eg hadde der: Gentiana, funne ved Sjoa, Raudsildre frå Lærdal, Mogopp frå Østerdalen, Kusymre frå Stord, Myske frå Vikfjell ved Borrevatnet. (NEG 31244)

Det er mange som har bygget særskilte "fjellhager" – som en "hage i hagen". Følgende skildring er fra Trøndelag.

Hagaberget var opprinnelig en bergknaus med løvkratt midt inne i innmarken. Farfar ryddet, bar frem jord og laget steinbed over hele knausen. En fordypning i fjellet på toppen av knausen ble til dam med blomkarse og andre vekster som hang ut over den murte kanten rundt dammen. Over hele bergknausen tittet blomster frem fra alle revnene i fjellet. Som kårmann hadde farfar heldagsjobb om sommeren med stelling av berghagen.

Dette var på et tidspunkt da ordet "berghage" ennå ikke var tatt inn i våre ordbøker. Alle som kom om sommeren måtte se Hagaberget, mange kom ens ærende for å se blomsterprakten. Segledammen på Hagaberget var kjent av unger langt utenfor bygdas grenser. (...)

Farfar flyttet røsslyng og molteplanter fra skogen og fikk til en liten fjellmyr øst for dammen på Hagaberget. Langs veiene som gikk gjennom eiendommen vernet han om bjørketrær ved å fjerne all annen løvskog. Slik samarbeidet han med naturen for å gjøre det vakkert rundt gården hvor han bodde. (NEG 31215)

Ved siden av selve hage-anlegget er trær og hekker viktige elementer når det gjelder å gi en hage preg.

Bjørkehekken har jeg plantet, hentet i trillebår i en skog ca. 1,5 km fra tomta vår. Hekken blir klippet om våren. Trærne i hagen er frø eller små planter jeg har funnet i nærheten. Det er trær som har vokst opp i løpet av 20 år, alle trærne har jeg et spesielt forhold til, de er mine, jeg har pas-set dem, sett dem vokse opp fra et par cm til de nå er flere meter. Her sto flere store asper og rognetrær, men de ble fjernet da vi bygde huset vårt.

Trærne i hagen er: Ask, Asp, Bjørk, Blodbøk, Eik, Lønn og Alm. Tuntreet er Blodbøka, og den er ca. 15 år.

Eika er 33 år, den fulgte med flyttelasset hit på tomta vår. Det er forresten eneste Eika som vokser på Tjøtta! Historien bak den er at jeg fikk to eikenøtter av ei dame som hadde vært i Stavanger, og jeg satte nøttene ned i hver sin potte og grov ned i jorda. Bare den ene kom seg, og gjett om jeg er stolt av eika mi? (NEG 31247)

Det er mange som forteller om slike trær, som er plantet en gang, og som etter som årene går blir som gode gamle venner – viktige elementer i hagene som vokser frem. Noen forteller også om hager som er bygget opp omkring et vakert tre. Nedenfor fortelles det om en lønn – et tre med "sjel" – som på sett og vis er blitt bestemmende for mye annet både når det gjelder selve anlegget og familiens sol, utsikt og hageliv!

Da vi anla plen foran huset den første sommeren, oppdaget vi, som allerede fortalt, et lite lønnetre som stod rett foran huset på kanten av skråningen. "Det må få stå," sa vi. "La det være *vårt* tre." Og lønnetreet fikk stå og spredte snart sine solide greiner inn over plenen. Under greinene satt vi og leste, spiste og lekte før vi flyttet opp på store terrassen mot vest da den stod ferdig. Barn som var på besøk sa: "Så heldige dere er som har et helt nesetre!" Og våre egne barn okkuperte treet til gjemmested, klatretre, til hyttebygging og meditasjon. Øverst oppe i toppen, der ingen barn kunne klatre, lekte fuglene.

Men lønnetreet vokser og vokser. I dag dekker trekronen hele huset sommerstid. Farvel til utsikten over fjorden og til solstråler gjennom stuevinduene, – farvel til grønn plen og roser langs husveggen. Gang på gang har vi vokst med forslag i familieråd om at treet skal hogges ned. Alle gangene er forslaget blitt nedstemt med tre mot to (nølende) stemmer. Det hjelper ikke at vi henviser til lønnetreet på baksiden av huset som er vokset seg stort, det, også. Det er dette *ene* som er barnkommens klatretre og som brer ut kronen sin som en beskyttelse mot sønnavinden. Nå er det visst tatt en endelig avgjørelse. *Vi hogger ikke trær*, ihvertfall ikke trær med sjel. De forkomne furuene i skråningen under får heller fjernes og erstattes med et steinbed og en trapp og noen granittblokker og sviller... (NEG 31287)

Vil man skape vekst i en hage, så er jord selve livet. Det er mange som forteller om utallige turer med trillebår og bil for å hente jord. Å skape jord gjennom kompost er det også mange som har skrevet om.

Tidligere trodde jeg at rosedyrkingen sto mitt hjerte nærmest, men nå er jeg ganske sikker på at gleden er sterkest knyttet til selve jorda, arbeidet med jord og jordforbedring – spavending av sunn, feit, svart jord om våren, se den langsomt tørke og dampe i sola. Rake den ut, spa inn kompost og hestemøkk, kalke – gjøre jorda klar til såing og planting, og fortsette dette stellet helt til frosten setter en stopper for det. (NEG 31288)

Da dette er en fjelltomt så er store deler av den jord vi har tilkjørt utenfra. Vi komposterer alt organisk avfall. Kompostjorda har vore et kjærkome

tilskudd. Den blir brukt til gjødsel til både pryd- og nytteplanter. Ektefehlen og jeg deler på ansvaret. (NEG 31285)

Spennende når kompost-haugen blir åpnet. Mye fin jord såldes frem, til fornyelse i bedene. (NEG 31229)

Komposten jeg har ansvaret for har tre binger. En til ferdig såldet jord. En til kjøkkenavfall + aske og en til forskjellig avfall fra plener, jord og noe gras. (NEG 31279)

Gresset samler jeg i en komposthaug. Bingen har jeg snekret selv av trykkimpregnet material. Ganske enkelt lavet jeg en bing på 1,2 x 1,2 x 1,2 meter. Den ene siden er hengslet, slik at den kan fjernes. I løpet av året dumper jeg absolutt alt avfall fra haven i denne kompostbingen. Vegetabilsk husholdningsavfall benytter jeg ikke i komposten. Etter reglene for kompostering skal komposten spades om et partre ganger og gjerne blandes med jord for å få tilført de rette bakteriene. Dette gjør jeg ikke. Dermed får jeg ikke skikkelig forråtnelse igang, men massen komprimeres betydelig.

Hver vår spader jeg jord bort fra kjøkkenhaven. Jeg fjerner det øverste jordlaget i en del av bedet og bruker denne jorden annensteds. Fra kompostbingen henter jeg "sleip masse" fra ifjor og legger denne til erstatning for jorden jeg spadde bort. Derefter dekker jeg over med jord fra neste seksjon av bedet, slik at jeg får et nytt hull hvor jeg kan fylle mer "sleip masse". Til slutt består den nypreparerte kjøkkenhaven av et lag organisk materiale i forråtnelse dekket av løs og fin jord. Dette planter jeg i. Når jeg så setter spaden i kjøkkenhaven neste år er der intet igjen av den "sleipe massen". Kjøkkenhaven består kun av førsteklasses jord. (NEG 31225)

"Å legge kompost er å gi tilbake til jorda" skriver en medarbeider – og fortsetter:

Det gikk et par år før vi kom igang med å legge kompost. Det var så mye å rydde opp i og så mye som måtte brennes. Først hadde vi flere komposthauger rundt omkring, men etterhvert laget vi en bing, som for noen år siden ble til tre, slik at vi hele tiden har én tom, én hvilende, og én med ferdig kompost. Det er nok helst roser, grønnsaker og urtebed som får nytte godt av den feite jorda fra komposten, som foruten lauv og gras er blitt til av kjøkkenavfall, kvist og kvas og andre rester fra åker og hage. Fortsatt kjører vi en del kvist til en avfallsplass i nabolaget, men bare vent til vi har fått kompostkvern... De tykkeste pinnene fra buskaset får bli til vinterved. Hver vår blir det fortsatt brent bål i åkeren før den blir gjort klar til poteter og grønnsaker. Det er alltid noe som ikke hører hjemme på komposten.

Rundt kompostbingene har vi plantet Moelvenroser, syrin og hagtorn for å gi nødvendig skygge. Noen år har vi hatt gresskar på den av kompostene som skal ligge i ro over sommeren, andre år blomkarse, squash eller prydbønner. Et år forsøkte vi et middel for å framskynde prosessen, men syntes ikke dette gjorde stor forskjell. (NEG 31287)

Den medarbeideren som er sitert ovenfor har skrevet en hel liten "bok" til oss om sin hage – om dens historie og om arbeidet og livet i den året rundt. Hun er opptatt av at det å lage hage – det er å skape kultur, i ordets rette forstand. Hun har mange avsnitt i sin beretning, og de har overskrifter som sier meget om hennes tanker, f.eks. "I samarbeid med naturen" og "Å gjerde inn og skape rom". Fra avsnittet "Å spre kultur" har vi hentet følgende:

Å spre kultur, vil også si å hente avleggere fra andres hager. Det er ikke alltid nødvendig å spørre om lov. Unge ubemidlede som ikke har råd til hagebøker, har neppe råd til å kjøpe planter, heller. Da er det fint å kjenne noen som har hatt hage i mange år, og som gjene vil ha tynnet ut litt. Fra hagen i Moelv er det hentet både settepoteter, bjørketrær, prydbusker, roser og ripskjerr, og fra hager i Hyggen har vi hentet blomsterløk og enda flere roser. Hvor urtene er kommet fra, er det kanskje best jeg ikke setter på trykk, siden det visstnok skulle være straffbart. Men ett er sikkert; den peppermynsteavleggeren jeg "stjal" et sted det ikke var lov, er nå spredd til minst tjue andre hager og har gitt god, hjemmedyrket mynte til mange ganger tjue mennesker. Med andre ord, jeg har ikke det minste dårlig samvittighet for "tjuveriet". Snarere tvert imot. (NEG 31287)

Mange som skriver til oss om den store glede det er å bygge opp en hage, har også selv opplevet at år, alder og helse gjør at man ikke lenger klarer å holde det hele ved like. "Å bygge en hage er som å skape et kunstverk" var det en som sa til oss forleden dag. Og det å se sitt eget kunstverk forfalle kan være både trist og sårt.

Mannen min hadde lita tid til å halda gjerde i orden, og helsa mi svikta, men sauene svikta ikkje, – for dei smaka nok roser som den beste dessert. – Eg hadde vore studieleiar for eit kurs om "Anlegg og stell av hagar" – difor var det lite kjekt å sjå min hage forfalla. (NEG 31263)

Det kan i slike tilfeller være vanskelig å bevare gleden i sinnet. Men det går da. En medarbeider som har drevet gartneri og hagebruk et helt liv skriver til oss om den nye tid som rykker frem, og gjør at det gamle må vike.

Eg reiste til Hardanger – der eg er frå – då dei tok ned drivhusa. Det var ikkje gildt å sjå livsverket avslutta. Men i min alder *no*, (f. 1901) kan eg glæda meg så over *ei rosa*, – eit lite under av skjønheit. (NEG 31260)

I følgende beretning får vi også høre om en hage – skapt av entusiasme og familiefelleskap, utviklet gjennom mange år – tilpasset krig og fred – og med rom for minner om både strev og glede. En dag kom også "fremskrittet" hit – det var trafikkens behov som seiret.

Siden bygget far et hus i nærheten, der på Teisen, der i dengang så vakre Akersdalen. Du verden så stor stas det var. Jeg slo hjul av glede, hoppet og spratt tomten rundt. For her var det vårt, mitt og mor så godlåten til og far sa, her skal det bli hage også. Det var i året 1924 og meget lenge siden. Så ble det da et stort hus der og hagen kom litt etter hvert, men du verden så mange arbeidstimer det ble og år, hele 40. Vi deltok alle i dette

arbeidet, far, mor, min yngre søster og jeg, men mest ble det nok på meg. For en som er født opp med en hage, glemmer ikke hvilken glede en hadde av den.

Så kom krigen og da var det bra å ha en jordlapp hvor en kunne dyrke noe tilskuddsføde. Da var det ikke en prydhage lenger, alle de jordflekker en kunne dyrke noe på ble utnyttet. Den fine gressplen ble spadd opp og en satte poteter mellom buskene. Det er mye god mat i poteter. Jeg har aldri spist så mange C-vitaminer som under krigen, av bær, frukt og grønnsaker. Det ble fornye av det så jeg tilslutt ikke tålte å se en nype uten å bli kvalm. Det var ikke den ting som ikke skulle dyrkes i denne hagen, selv tobakksplanter. Du verden til smaksopplevelse. Men mistenker er jeg for alltid ferdig med. Jeg skulle prøve melon-gresskar, det var så godt. Frø ble sådd i mistbenk tidlig på våren. Pleiet og stelt og en fin plante vokste frem og satte blomst. Det var bare det at glassrammen måtte lettes opp om dagen så det ikke skulle bli for varmt i solen. En dag glemte jeg det. Den pene planten lå strøken, kokt.

Gressplen er det veldig mye arbeid med. Ugras, løvetann vil også være med, for eksisterer det i plenen så vil det promte bli bemerket og en blir "mobbet" av naboer og sånt. Det ble en ren konkurranse i strøket om å holde den fineste plenen. Og i vekstperioden måtte plenen håndslåes med maskin minst 2 ganger ukentlig. Med 500 kvm. mellom trær og busker ble det et slit. Det var da at – plen – nei det var en ferdig med. Ja – så skulle hagen være veltrimmet på alle måter så den så ut som et kunstprodukt og lite naturlig – ja den tok all fritid så en knapt fikk tid til å kose seg i den.

Så kom da året 1970 og E-6 skulle frem og så kom shoveldoserne og feide det hele vekk. En kunne gråte svette tårer av alt det arbeidet som lå under den motorveien. Slik gikk det til at en fikk starte på nytt med hus og en ny hage. (NEG 31223)

Slik gikk det til at historien om en hage ble til minnet om en hage som ikke har forfalt, men som for alltid er borte. Skjønt borte – ? Hager som lever i minnet er aldeles ikke borte, selv om de fysiske spor i landskapet er slettet ut. Det er her vi faktisk møter en av de virkelige verdiene som slikt materiale som vi samler inn i NEG har. Opplevelser, forhold og tildragelser som lever i folks minne – deres hukommelse – går tapt hvis ingen skriver det ned!

Hage-minner

Skildringen ovenfor – av hagen som ble borte under E-6 – inneholder også levende barndomsminner. I det følgende vil vi presentere et lite utvalg av de mange beskrivelser av "barndommens hage" som er sendt inn. Minnene er av alle slag, men aller oftest møter vi minner som lukter og smaker deilig, som inneholder sol, varme og ange av vekst og jord, skyer som driver og gløtt av blå himmel under trekronene.

I min barndom hadde vi singelganger og noen gamle, kjære stauder slik de fleste i nabolaget hadde. Men det var "Parken", som lå 100 m unna, som ble lekehagen vår. Her hadde mine foreldre plantet små bjørk og grantrær. Her var ingen skulpturer, men her var klatrestener og tuer med blåbær som sang i blekkoppene midtsommer. Her var fuglere der

godt gjemt i tua, og mengde ville blomster som ingen menneskehand hadde sådd.

Duften av nattfiol, Herrehånd, etter en regnversdag er ubeskrivelig. Småkalver som ikke kunne følge kyrene var det også plass for. Hele fam. gikk søndagsturer her. Vi lekte og vi lærte å bli glad i natur hagen. Minnene er gode. (NEG 31240)

Min barndoms hage minnes jeg fra 1920-årene og 1930-årene. Hagen ble anlagt av min bestefar ved århundreskiftet. Han fikk fylkesgartneren til å planlegge. Det var første hageanlegget i grenda.

Opprinnelig var det hvitt sprossestakitt rundt hagen nord for stugulåna. Foruten blodbøk og lønn var det også en sølvasal i hagen. Det var spireahekk to meter utenfor utbygget i hele bygningens lengde. I det nordøstre hjørnet av hagen var det lysthus med åttekantet bord og benker. Fire bjørketrær skjermet mot solen. Det var 60 cm brede grusganger langs fasaden innenfor hekken og grusgang i hjerteform rundt et blomsterbed øst for lønnetreet. Denne gangen førte frem til lysthuset. Det var busker av syrin, berberis etc. For øvrig plen.

Tuntreet, som idag er blitt ett av Trøndelags største lindetre, dominerer gårdsplassen. Dessuten var det blomsterbed langs husveggen mot sør mellom de to inngangene. Inngangene – verandaer i gammel stil med utskjærte sprosser – hadde blomkarse på begge sider. Karsen fra begge sider vokste sammen til blomstrende portaler. (...)

Jeg har spurt meg selv hvor farfar fikk ideen til å anlegge hage, i en tid da dette var helt uvanlig i bygda. Det må være et sammentreff av årsaker:

- Han hadde gått på folkehøgskole i 1870-åra.
- Han var idealist.
- Han ville virkeliggjøre noe av opplysningstidens ideer.
- Han hadde god økonomi.
- Han var aktiv og likte å pusle med "unyttige" gjøremål når det matnyttige arbeidet var unnagjort for dagen.

Fra 1920-åra og 1930-åra husker jeg også mors kjøkkenhage. Hun dyrket gulrot, kålrabi, hodekål, blomkål, reddik, gresskar, tomat, løk, rabarbra og persille. Vi hadde alltid rikelig med grønnsaker, hjemmelaget syltetøy og saft. I 1923 fikk hun diplom med sølvmedalje for syltet, tørket og konservert bær på fylkesutstillingen i Steinkjer.

Lysbakkens lærebok i hagestell eksisterer ennå på (gården). Boka er nesten utslitt. (NEG 31215)

Ikke alle hadde like stor lærdom, og heller ikke like store ressurser. Men hageminnene er lyse, for hagen var der hvor det blomstret, og hvor eplene var søte.

Det var lite med litteratur for rettleiding til dei som hadde arbeid og stell i hagen i den tid. Arbeide, som gav synleg positiv resultat har alle dagar gjeve glede. Ei lukka har det vore for slekti mi og meg at me har funne glede i arbeide. I farne år då eg var 10-12 år hadde me heime berre fåe prydtre i hagen. Det var eit stort serenetre med kvite blomster og eit tre med gule roser. Seinare vart det ymse blomster me planta i bedd/senger. Særleg "Handbøker" vart ikkje kjøpt for rettleiding og stell i hagen. Frå far til son vart det fortalt korleis arbeide skulle gjerast, og i prydhagen.

Rundt gardstova gjekk ein engvoll i farne år der livde me saman med kaffikjelen og klingen. Klingen er flattbrød med smør og ost. Der sat me etter arbeidstid om kvelden. Inne i stova for opne glass sat småsøstrene; spelte og song "Velkommen, velkommen du vårdag til meg" og det var stemning og ør gleda i våren. I tillegg til blomster som nemndt var det stedmorsblomster og prestekrage m.m. Hellelagd var gangane i pryd-hagen. Eg rekna med at det er særleg den gamle hagen de har interesse av, der var kje fleire apalar enn att alle hadde namn. Der var Morapalen, Storåpalenn, Jan apalen og pissjongen. (NEG 31259)

Flere har navn på epletrærne – "personifiserer" dem på ulike vis. Ofte er det selve sorts-navnet som brukes, men det har også vært vanlig å gi epletrær navn etter folk: kanskje etter dem som plantet det? – Kanskje etter han eller henne som likte seg i treets skygge eller foretrakk nettopp *disse* eplene?

I hjørnet nedenfor solbærbuskene stod et "sjalamoskitre". Det var flere av samme slag i haven. Disse eplene var gulgrønne, ganske store, og litt meleite i konsistens når de var modne. Svært gode. Det var høstepler, som bare kunne bevares et par måneder utover høsten. Mine foreldre pleide å tørke dem. De hadde en trerame som svarte til størrelsen på stekeplate-ne. Rammen var dekket med fluenetting. Hver kveld i sesongen – august-november skrelte vi (eller skrelte vi ikke?) et passende antall sjalamoski-epler, tok ut kjernehuset med et jern, og skar eplene opp i ca 4 mm tykke skiver – med hullet i midten. Over natta stod rammen med epleskivene i stekeovnen, med ventilen litt på gløtt, og neste kveld var de tørre. Vi hadde magasinkomfyr, og det var litt lunk i stekeovnen bestandig. Før steke-ovnen hadde de en separat elektrisk stekeovn, men om det ble tørket epler også i den, er jeg ikke helt sikker på. De tørkede eplene kunne holde seg i flere år, på et tørt sted.

Øverst mot stikkelsbærene stod et "boenstofftre". Det var vinterepler, og var svært gode, men jeg synes å huske at de som regel var få og små. Kanskje det var for tørt der. I samme høyde, nærmere potetåkerene stod et mindre epletre – kalt Annas tre. Eplene var sprø, litt sylrlige høst-epler, men jeg vet ikke av noe annet navn. (...)

Langs med solbærbuskeraden stod tre sjalamoskitrær og nest nederst et stort "gammeldags" gravenstein – med vidunderlige epler. (...)

Nederst i hjørnet stod "Pederstrupreet". Pederstrupreet hadde ei podet grein med "hollandske gravenstein" – store, gule og nydelig smak, men ikke årvisse. Det var derimot "Pederstrupene". Og surere epler tror jeg mest aldri jeg har smakt. Men de tålte alt. Når de ut på våren dukket fram fra kjelleren, – at poteter og epler ikke tåler hverandre, kan ikke være tilfelle for "Pederstrupene" sin del – hadde de heldigvis kommet på bedre tanker. Eplene ble bedre og bedre jo nærmere vi kom St. Hans, til stor glede for en epleetende familie. (NEG 31275)

Min far hadde plantet et lysthus av syrener, laget bord og benker og det ble holdt kvinnemøte der (kristelig) det ble loddet ut et perlekjede og tenk jeg vant. Ofte når jeg kjenner duft av syrin minnes jeg denne hendelse. – Var vel 9-10 år. (NEG 31238)

Min første hage – det husker jeg vel godt – det var en stor jordbæråker – en enorm åker som gartner Nilsen på Solvang, Teisen hovedgård i Ø. Aker hadde anlagt. Nå var både Nilsen og jordbæråkeren gamle og forsømte. Men åkeren lå der brakk, men ennå fantes det noen skrukkete bær når en lette. Denne hagen – jordbæråkeren – det var mitt tilfluktsted når verden gikk meg imot. Der kravlet jeg mellom plantene og lette etter bær. Der lå jeg på ryggen og tittet på skyene, eller så på utsikten. For her på TOPPEN var det fin utsikt i alle retninger, oppover Alnadalen og ut over fjorden. Her var mitt tilfluktsted, for der vi bodde tilleie, der fikk jeg ikke lov til å være i hagen. Jeg var iveien alle steder. (NEG 31223)

I spørrelisten brukes uttrykket "min barndoms have" – og det er litt artig å kunne fortelle at Vilhelm Krag's erindringsbok med denne tittel stort sett ble til på min barndoms øy Ny-Hellesund.

Vi har alle vår barndoms have, men i min litt omflakkende tilværelse er det ikke så lett å finne ut hvilken hage som ble "min" framfor noen. Kanskje det var prestegårdshagen der vi barn lekte om søndagene. Her var sirlige grusganger som prestens voksne sønner holdt i god hevd, her var plener og busker og trær – til og med store boketrær – som en kunne gjemme seg bak når en lekte gjemsel, og i øst gikk hagen over til en heieknatt der vi riktig kunne utfolde oss. (...)

Den gang var søndagene ensbetydende med besteklær og kanskje en liten sukkerpose i bukselomma hvis mor hadde gitt etter for maset om en 5-øring. (NEG 31217)

Av minner fra barndommens hager høster man også lærdom og kunnskaper. En medarbeider skriver:

Jeg tror på å spre kultur. Det meste av det jeg kan om hagestell har jeg fått gjennom det å vokse opp i en hage der en mor gjorde det samme som jeg nå gjør. Det ligger i meg som en overbevisning at den som eier jord skal bruke den. Å dyrke sine egne poteter var en selvfølge i min barndom, så hvorfor ikke idag? I tillegg hadde min mor to brødre som livnærte seg som gartnere. Den ene var "stor" når det gjaldt stauder, og i mors hage ble stadig nye vekster prøvd ut for norske forhold. Venner og naboer kom på besøk for hageprat og for å få avleggere, og på den måten lærte jeg litt av hvert. Blant rosene hadde jeg personlige venner som jeg gikk og snakket med: Fru Astrid Spät, Erna Grootendorst, Joseph Guy og Maiden's Blush..., og av min gartneronkel fikk jeg personlig en Mandarinrose og en Nevada til utprøving. Det måtte være omkring 1960. Siden, da jeg noen år var på flyttefot, anla jeg små hager overalt med avleggere fra mors blomsterbed. Lurer på om det enda fins spor etter dem, på Hamar, på Toten, på Sundvolden og i Asker?

Da jeg tilslutt fikk min egen hage, kom det stadig minner tilbake fra hvordan ting ble gjort i min barndoms hage. Noe kunne jeg også drøfte med min mor, – om ikke annet, så over telefon. Da jeg begynte å interessere meg for urter til husbruk, var det mormor i Gausdal jeg husket på. Hun hadde et universalmiddel mot det meste, salvie-te med brunskikker i. "Alle sykdommer kommer fra magen," sa hun. "Drikk salvie-te!" Og teen var magisk grønn og smakte som en heksedrikk. Bestemor dyrket den selv. (NEG 31287)

"Min barndoms hage var et overflødighetshorn..." (NEG 31241)

(Hagen) var overvokst, rotete, ustelt og herlig. Det var store plumme- og morelltrær der, og busker med de søtteste stikkelsbær. Aldri så jeg noen høstet, og stadig fikk jeg tilbud om å forsyne meg. Alle som bodde i hagens hus var snille og blide, og livet var godt å leve! (NEG 31253)

Under de svære pæretreene i den store haven ved Blindern stasjon (Sognsvannsbanen) vokste (vokser) en skog av gullris. Der tråkket jeg og mine venninner "rom" og "ganger" og lekte hus, – slurpet i oss gråpærer og nød solen og humlene og vepsene. De svære rosebuskene var, Torneroseslottet! (NEG 31262)

Den hagen jeg har de beste minner fra er den var på farssiden. Der bodde jeg helt til konfirmasjonstiden. Den tomten var delvis naturtomt, men det fantes i tillegg enormt med alle slags vekster. Min bestemor måtte ha de grønne fingrene. Alt tenkelig ble dyrket av grønnsaker og bær, og det fantes en mengde frukttrær. I dette tilfelle kunne en snakke om sjølberging – her var kjelleren smekkefull om høsten av poteter, grønnsaker, frukt samt krukker og flasker på rad og rekke. Mine besteforeldre hadde også dyr; høns, ender, sau og ved et par tilfeller oksekalf. (NEG 31280)

Min bestefar hadde en kolonihage i Wien med vindruer, valnøtter, busk-nellik, hortensia – det er dette jeg husker mer enn noe annet av min barndom. (NEG 31272)

Det "eksotiske" – Wien og druer, valnøtter og nelliker – så annerledes enn Norge, der ikke alle barndomsminner inneholder overflod og smaker søtt. Men minnene er allikevel gjemt på, og de har sin egen sødme:

I min første barndom budde me på ein høgtliggjande gard i ei fjellbygd, so hagebruket var begrensa. Det stod nok nokre bitte småe bærbusker inntil ein steinmur, men eg kan ikkje hugse at det var bær på dem. Men om våren var me borna ivrige etter å få til grønnsaksenger. Me spadde og gjødsla og fekk til nokre senger på ein 1,5 til 2 meter lange. Der sådde me gulrøter og neper. Når det var gjort so reiste me stølen og var der heile sumaren. I midten av septemer kom me heimatt, og var spent på koss grønnsaksengene såg ut. Men dei hadde ikkje hadt nokon besøk sia me reiste på stølen om våren. Og så såg det ikkje serleg fint ut. Me fann ei og annan gulrotrova inni ugrasåkeren. So me åt upp avlinga med ei gong. Slik gjekk det kvart år.

Etter nokre år so flutte me til eit småbruk nede i dalen, som låg berre halyparten so høgt over havet. Og her var det hage med to epletrær og både rips, solbær og stikkelsbær. Eit par busker av kvart. So her var det noko heilt anna. Me fekk no ei snyte av ein åker til grønnsakhage. Og det viktigaste av alt, at det var nokon som hadde tid til å tynne og lugge ugras. So no vart det avling. (NEG 31213)

Det var godt å ligge under de store trærne i hagen å hvile middag, helt til stabbursklokka på nabogarden ringte til tegn på at nå var det på tide å komme seg i gang med arbeide igjen. (...)

Ja, det var litt fra barndomshjemmet.

Men den hagen som ligger som en perle i mitt sinn var hos Lina og Martin, to gamle søsken. De bodde bare, ned en bakke og op en bakke fra oss. Jeg fløy (løp) disse bakkene som barn, inn igjennom en fin lett grind og så var jeg der ved den gamle grå tømmerstua. Foran døra en tram som det sto ei diger hollansk krokke med vann. Inne i stua: ei seng, en sofabenk, 1 bord, 2 stoler, en ovn og en liten kjøkkenbenk. 2 store blomster, en oleander og en kjempekaktus. Det andre rommet ble brukt til mat og klær. Martin hadde to "lapper" med poteter, bringebær vokste alle steder. Et stort rosentre med lyserøde blomster og en stor georgine (rød og hvit). Den blev det stelt vel med. Tatt op om høsten (rota) og satt i en bøtte under senga hass Martin om vinteren. Det var vidunderig å være hos disse to gamle fredelige menneskene. Jeg fikk kaffe og vaffel med bærsylte (syltetøi). (NEG 31210)

Årene går. År hvor jeg har hatt et nært forhold til mange hager gjennom tidene. Alt jeg har tilbake idag er blomsterkassen på den lille verandaen i en bygård i Oslo. Derfor er jeg glad for å kunne fortelle om "Min barndoms hage". Den ser jeg tilbake på som mitt livs paradisi. Det er som om hvert tre og hver plante står prentet i min hukommelse den dag idag.

I huset som ble bygget der, kom jeg til verden i 1913. Og i denne hagen som mine foreldre anla året før, tok jeg mine første skritt. Her ble jeg stadig nærmere knyttet til alt det vakre som omgav meg. Den 10 mål store, kupperte tomten lå på Ris i Vestre Aker. Dengang et temmelig uberoørt og landlig område.

På baksiden av huset, mot nord, førte en stentrapp opp til en "eventyrskog" med gamle furuer, eike- og lønnetrær, og mellom de mosegrodde stenene vokste blåveis og lillekonval tett som tepper i blått og hvitt. En liten sti førte videre opp til den skyggefulle spiseplassen med det store skiferbordet og de hvitmalte benkene. Her var det svalt og godt på varme høysommerdager. Mellom furustammene koselige rødstripete hengekøyer hvor vi kunne ligge og lytte til fuglesangen fra fuglekassene som var satt opp i trærne med passelig avstand.

Jeg elsket å plukke blomster og lærte meg snart både norske og latinske navn på de fleste markblomstene som vokste rundt om på tomten. Kanskje var jeg arvelig belastet siden min bestefar var botaniker og min mor et naturmenneske som alltid måtte omgi seg med blomster både ute og inne.

Foran huset i syd, skrånet en stor "fløyelsplen" seg nedover, helt til inngangsporten ved veien. Og her var gressklipper og vannspredere flittig i bruk hele sommeren. Om høsten ble det her satt ned blomsterløk av krokus og tulipaner som blomstret tidlig på våren. Det ble dessuten ført en iherdig krig mot løvetannen, hvor hvert eksemplar helst skulle taes opp med hele roten. Dette ble en av min brors første inntektskilder eftersom han fikk utbetalt 1 øre for hver løvetann han luket opp.

På plenens skråning mot vest vokste det et praktfullt gammelt lønnetre og ved siden av det, en stor hegg som sto dryssende full av hvite blomster hver juni måned. Rundt disse stammene hadde min mor plantet et vell av peoner, fra de dypeste røde til rosa og hvite. Vi barn frydet oss over å klatre til topps i disse høye trærne, samtidig som vi hadde "hytte" og gjemmede under de nederste tette grenene i denne treklygen. (...)

I alle de årene jeg bodde på dette stedet var det alltid med like stor glede og forventning jeg kom hjem fra skolen, åpnet den grønne porten og begav meg oppover den singelstrødde veien som førte opp til huset. På høyre side hadde jeg en nydelig lysegrønn lindehekk, på den andre siden grenset plenen ned til veien jeg gikk på. Hver dag vandret jeg denne veien, til jeg var godt ute i tenårene.

Aldri kommer jeg til å glemme hagen på Riis og alt hva den gav meg av naturglede og deilige minner for hele livet. (NEG 31221)

"En duft av Neapel..." – hagens poesi

En av våre eldste medarbeidere, en kvinne som er født i Lærdal i 1900, har sendt oss 24 håndskrevne sider om sitt hageliv. Hun giftet seg og flyttet til Vestfold, hvor hun og hennes familie har drevet gårdsbruk i mange år. Selv har hun konsentrert mye arbeid om å anlegge hage, dyrke blomster og grønnsaker – og gjennom hele hennes beretning stråler en glede over jord og vekster, fugler og dyr. Hun skriver:

... gidder de lese om alle hagane i eit torgkjerringliv er eg glad.

Hennes beretning gjør oss andre glade også – og her er en liten historie fra hennes barndom i Lærdal:

Me hadde prydhagen, eller noko av han, på framsida av huset. So var der ein raud peon, den gamaldagse som folk kalte for Bonderoser. Det var ikkje so mange som hadde det i Lærdal so de kan tru me ungane var krye! Det var mor som stelte mest med blomstene. Av somarblomster hadde me levkøyer, asters, gyldenlak, reseda og blomkarse. Eg hadde aldrig sett eller høyr om at ein sådde frøet i benk og planta ut før eg kom på Austlandet. Ho mor hadde ein ekte kaprifolium. Ikkje slik vivendel som veks vilt på Løvøya ved Horten. Den duftet verkeleg godt og Gamledoktoren som budde på den andre sida av gata som me sa ropte: "Johanne (det var mor) send sitteplassen bort med en bukett. Jeg kjenner duft av Neapel." Eg har aldrig vært i Napoli som det no heiter; eg trur det minna han om noko som hadde hende han der, då han som ungdom og som han sa ein-gong var "Dypt forelsket". (NEG 31244)

For "gamledoktoren" i Lærdal var det poesi i duftminnene – og poesi er det mye av i minnene om hager – ja for den saks skyld også i skildringen av dagen i dag.

Innerst i rosenhagen står en benk, en rosebenk av det gammeldagse slaget i hvitmalt støpejern med sete av mahogny. I et "lysthus" av grantrær og store rosenbusker er mange gode tanker blitt tenkt, og er vi to på benken, kan det også sies noen gode ord... Det er slett ikke bare i sene kveldstimer denne sitteplassen blir oppsøkt. Rosebenken innbyr til så mangt; til en pause i hagearbeidet, til en kopp myntete en tidlig morgenstund, og hvorfor ikke når konfirmanten skal fotograferes en solrik dag i mai? (NEG 31287)

Er ikke dette "poesi"? Denne kvinnen har også skrevet et dikt om hagen sin:

Hage-tanker

Under lønnetreet vårt lever skyggene.
Oppe mellom greinene leker en fugl.
Den som har sitt eget tre, vet at det er levende.
Store trær gjør luften ren.
Vakre trær gjør hagen pen.

I en dam i hagen vår bader spurvene.
Nabokatten drikker vann når hun er tørst.
Den som har en fuglebad, har et speil med rosenblad.
Vann i hagen blir til damp.
Blomster trives ved dets kant.

Mellom rosenbuskene kan jeg drømme fritt.
Overdådig gir de meg rosengelé.
Den som har et rosentre, kjenner dets historie.
Roser brukt til frieri.
Rosenblad i potpourri.

Inne i vår urtegård trives biene.
Mellom kvann og rosmarin velger de fritt.
Den som har en urtegård, myntete, lavendel får.
Urter fra en bestemor
sprer kultur dit hvor du bor.

I vår åker gror det løk, kål og pimperlenn.
Innimellom fårene går en fasan.
Den som har sin egen jord, vet det er en riksom stor.
God jord gir mat på bord.
Gi omsorg til vår jord.

(NEG 31287)

At også prosaskildringer kan formidle hagens poesi kommer tydelig fram i det følgende. Det er nesten så vi fornemmer både stemning, dufter og ikke minst varmen og gleden:

Forsommeren er kanskje den vakreste tid. Å stå ved inngangen til hagen og se "det blå teppet" med hundrevis av blå scillaer som danser fritt og leker under pæretreets enorme hvite krone og syrinduft, ja, da blir man fylt av takknemlighet med jubel i hjertet. Gleden blir ikke mindre når synet kan deles både av de som stikker innom og av forbipasserende.

Dagene går og nye gleder avløser hverandre. Klatrerosen til venstre ved verandaen står med mengder av knopper, og til høyre begynner er-teblomster og stilkroser å vise seg.

Nedenfor "kosekroken" mellom verandaen og sidebygningen er anlagt en bred 5 trinn stentrapp med blomsterbed på hver side. Løkplantene er snart ferdig for i år. Og forsytiaen ved enden av trappen må gi opp sin gule prakt, og overlate plassen til den hvite kinesiske peonen og et bed med gule og blå iris. Kom opp trappen igjen og sett deg i "kosekroken" før det blir for varmt. Du må ta deg en titt på den røde rosen og den blå kle-

matisen innerst i kroken, og bedet langs sidebygget. Et flott ferskentre, som bar svært godt, meldte dessverre takk for seg i fjor, og nå rødmer tomaten bak gladioler, med velluktende mynt-planter foran. Det har vært så varmt i år, at vi har flyttet i skyggen av pæretreet. På vei dit, ned en liten 3 trinns trapp, stopper du ved rosenbedet, og finner en gyllenlakk i blomst. "Alle" kjenner jo diktet Til min Gyldenlak, men ingen har sett den, så der blir det Wergeland poesi med. (NEG 31229)

Og også i den følgende skildringen, nøktern i ordvalget som den er – har forfatteren greid å formidle sin hages poesi, i og mellom linjene:

Gressplen – neitakk, rundt huset er det en naturlig grassgang med mose og kløver, mykt å gå på, og vokser sent på den karrige jord. Gjødsles – nei hvorfor det? Fruktrær – nei, bare noen bærbusker. Blomster – nei bare naturens egne og det er mangfoldig. Det vokser krydderurter her, noen naturlig som merian og timian og noen sådd såsom dill, karve, persille og mynte. De liker seg i steinmuren. Takløken gjør også det. Det er en mengde andre planter som blomstrer og som jeg ikke har oversikt over. Ugras sier folk. Jeg har en naturtomt, med stedets egen vegetasjon, med hus og hage i ett med naturen. Jeg har en steinmur, naturlig tilvokset, den greier seg selv, bare den får vann nok. Folk stopper og ser på den, noen sier bare ugras. Det er de som skal ha en slikket, plan gressplen, blomsterrabatter, urner med blomster, kjerrehjul og trillebår med blomster, a la Versailles. Vi har tid til å kose oss i vår hage. (NEG 31223)

Hageleder

Det finnes et kinesisk ordspråk som handler om de gleder og den lykke et menneske kan skape seg her i dette livet på jorden. Det opptrer i variasjoner – slik ordspråk ofte gjør – men innholdet er fast:

"Vil du være lykkelig en dag – drikk deg full
vil du være lykkelig tre dager – slakt en gris og et den
vil du være lykkelig i en uke – gift deg
vil du være lykkelig alle dine dager – dyrk blomster."

Hvordan måler man egentlig glede? Kanskje kan vi si at den gleden over en blomstrende hage som vi ser i alle våre svar er så kreativ at den sogar har bragt for dagen en språklig fornyelse:

Derimot er det så godt som avgjort at vi kommer til å anskaffe oss en hage på en relativt stor skogstomt rett syd for Oslo. Bygningen er det intet ved, men terreng og jordsmonn er ideelt for mine kjære Rhodo's. Jeg har nu ingen flere utvidelsesmuligheter her i hagen og siden det er kun 20 min. bilreise til det nye stedet, kan det drives haging på begge steder! (NEG 31280)

"Å drive haging" er en språklig form som forekommer flere steder i materialet, – vi synes umiddelbart det lyser en viss hygge ut av det! Hagelivets glede er mangefasettert, – det er kanskje nettopp det som kjennetegner denne gleden. Samtidig vet vi også at den kommer tilbake, år for år – og den bærer alltid hå-

pet, overraskelsen, fellesskapet, skapergleden og roen i seg. Hageglede er både de små enkle gleder – og den dype varmen i sinnet.

Vårarbeidet tar selvsagt kaka. Etter en evinnelig lang vinter, er det helt fantastisk å oppleve de første solfylte, dampende aprildagene, og man vet at *denne* våren skal bli laaang og full av intense opplevelser. Planene er lagt, kanskje tegnet og beregnet på papir, man har lest og studert og nå skal alt dette virkeligjøres i løpet av noen vidunderlige uker framover. Å, denne *forventningen* – kanskje er det *den* som når alt kommer til alt er det virkeligste? Eller er det første spadesticket i solvarm, fuktig vårfjord det viktigste *øyeblikket* i sesongen? I det *øyeblikket* utløses måneders lengsler etter handling – å starte noe konkret som har mening. Kanskje for noen er *øyeblikket* inne når de tar på seg gummistøvle og den gamle genseren og hekter ned greipet fra spikeren? Eller rister vintermattene fra drivbenken, så snørestene spruter. Men igjen er det selve *forventningen* som kribler gjennom en vinterstiv kropp, – denne vårfornemmelsen *før* den egentlige våren, da alt er igang og alt er en rus. Alt dette opplever jeg så sterkt som jeg prøver å skildre det, år etter år. (NEG 31288)

Hyggelig samvær omkring arbeid og avkobling, fellesskapet – det å dele en glede, et måltid, et arbeid, det går igjen i nesten hver eneste skildring:

Haven gir så mye. Den gir glede over alt som spirer og gror og over resultatet av å gjøre det pent. Her arbeider vi i fellesskap med de nære ting og vi får mosjon. Her vokste barna opp, her har de som tenåringer slikket sol. Her har hundene vært lekne hvalper og senere mer sedate skyggesovere. Det er stedet for hyggelig samvær med familie og venner, det er stedet for å sette seg ned med en bok, for sommerfrokoster og middager. I det hele tatt – hva skulle vi gjort uten haven? (NEG 31249)

I en lang, fin skildring av "barndommens hage" leser vi:

Var det noe sted å sitte i denne hagen? Nei. Jeg husker at vi noen ganger bredte ut duk i frukthagen, når min far hadde slått graset og grøa grodde. Så satt og lå vi i graset rundt og hadde kaffemåltid. (NEG 31275)

Selskapelighet – rom for fellesskap, hvile og lek er viktig:

Eg har ein gamal kvernstein, som eg har laga sitteplass av. Og eg gjekk på kurs, og laga noen møbler i impregnert tre. Og der er blomstrende busker, som lagar live, og pyntar opp. Blomstrande rips, syriner, roddendron, dverg-gran, tuja, gravmyrt, iris, og kroton. Det er meir som ein naturhage. Plenen er god til wollyball og krockett. Og der er god plass til grillfest. Der er ein høg sitka-gran-hekk mot syd, og vest. Den er 50 år nå, og helst for høg. Me klypper men helst forlite. Men der er godt live. (NEG 31257)

Grillfester – utegrill og spiseplass – det er det mange som skildrer. Men selv om de aller fleste beskrivelsene er positive, så er det da noen som murrer – om "lukt av tennveske og svidd flesk", – og "jeg tar ikke livet av naboer med grill".

En medarbeider skriver at hennes inspirasjon er Claude Monets hage i Giverny. Hun skriver fint og detaljert om sin hage, sitt arbeid der og sine gleder, og nevner også de mer "barske gleder", uten å la oss tvile et øyeblikk på at også de er meget positive:

Jeg vil ikke bruke snegleverk, da det også ser ut til å drepe mark. Sneglene håndhøstes med en hånd hver kveld mens jeg slår vilt omkring meg mot myggen med den andre! (NEG 31274)

Følelsen av fellesskap med det som vokser og gror, – omsorgen for de som ikke skader, de små markene i jorda, den fører oss over til en annen type omsorg for de små:

Kjelleren brukes også som oppbevaringsplass for såjord osv. som skal brukes på eftervinteren. Her lagres også regnvann – jeg er veldig redd for å vanne unge (Rhodo)stiklinger med klorholdig springvann! (NEG 31280)

Vi opplever det alltid som en god kveld den kvelden sist i april da vi freser åkeren og planlegger plasseringen av årets vekster i jorda. Vårens bål er brent opp og restene frest inn i åkeren sammen med et dryss kalk. Linerla er kommet og danser lystig etter bonden der han setter fra seg jordfreseren. Vi setter oss ned i urtehagen med en øl, peker og sier: "Der skal vi ha tidligpoteter og der skal løken settes i år, og kanskje vi skal så noen gulrøtter igjen?" (NEG 31287)

Arbeidet i hagen er selve livet for meg, jeg elsker alt som vokser og gror. Jeg har ikke "grønne fingre", mine fingre er svarte hele sommeren. (Den dagen jeg blir rein på fingra, da er jeg ikke frisk.) Det er ingenting i verden så herlig som å stikke hendene i lett svart jord, plante å se at det gror. Og det som er koselig er at barnebarna visstnok har fått samme oppfatninga som farmor, når de går å lukter på trærne og synes de lukter godt. (NEG 31247)

Heldig er jeg som har en hage – min hage. (NEG 31243)

I stille pålandsbris og midnattsol er hagen vår best. Til tross for mye dårlig Troms-vær: Her er godt å bo! (NEG 31226)

Jeg går rundt i hagen og pusler og napper. Det er godt for alt. (NEG 31269)

Ja den er heldig som har en overkommelig stor have å gå ut i, hvor en ikke behøver å skille seg ut, men kan ta litt etter hvert og ha megen glede av blomster, roser, frukt og bær. (NEG 31241)

Tro det eller ei, den del av hagearbeidet som står mitt hjerte nærmest er luking! Å ligge på kne i et blomsterbed en lun, fin høstkveld er rekreasjon for alle møter i lokalt foreningsliv på vinterstid. Det er herlig når alt er i nyluket stand og man kan sitte på terrassen med nykokt kaffe og nyte sin hage før det er klart for neste runde med luking! (NEG 31286)

Alt jeg har gjort, lagd og plasert er gjort etter egen opfinsomhet. Det er utfordringen og jeg liker å lage no som ikke alle andre har. Fagfolk har i så måte ikke vært i bilde. Etter hjerteoperasjon høsten 1993 har jeg også i år stelt hagen alene. Det gir krefter og glede. (NEG 31279)

Ja heldig er den som på tross av både alder og helse allikevel greier å stelle i hagen.

For meg blir det mest å "pusle". En hagekrakk, i passe høyde laget til meg, er til stor nytte. Snu krakken, legg en tykk pute inni setet og ned på knærne. Så kan du plante småplanter drevet frem inne, eller så, eller lu-ke. Men hvordan komme opp igjen? That's the problem. Jo, ta tak i tverrstangen over bena på krakken og heis deg opp. Det er det! (NEG 31229)

*

Den som eier egen jord...

Naturligvis kjenner vi mange som eier jord rundt huset uten at de investerer større av tid og penger i dette. Hos noen kribler det *ikke* i fingrene etter at ta fatt på oppgaven med å *skape* så snart de får hånd om et blomsterbed. Når det gjelder andre, meg selv inkludert, er det nettopp det det gjør. Det kribler. Om vinteren etter en blyant til å skissere alt jeg har i hodet av idéer og planer, om våren etter å sette planene ut i livet. Selv etter tjue år med hagen på Solheim er det rom for flere utviklingsprosjekter. Berget i nordvestre hjørnet av tomta har mange fine proser der kantkonvallen og oreganoen med tiden vil få selskap av nye vekster. Og hva med en bekk som kan starte her oppe fra og sildre nedover til dammen ved rhododendroen, – en dam som naturligvis måtte gjøres større først, og få noe spennenede gras langs kanten. Vi kunne beholde et aske-tre eller to, og alle syrinbuskene der oppe ved nettinggjerdet, men du verden så spennenede det kunne bli å ta fatt på et helt berg! (...)

Det fine med drømmer av dette slaget er at ikke *alt* trenger å bli realisert. Hagen er vakker og spennenede uansett, men at den også gir rom for kreativitet og utfoldelse av skaperevner, *det* er et privilegium. Å skrive denne hagens historie har også gitt mye glede. I den ene enden av historien ser en ettåring på meg med store øyne der han står med vannslangen og spør: "Jeg vanne assa (blomster)?" I den andre enden av historien sitter den samme junioren stolt på rosebenken med sin forlovede og sier: "Har du *sett* finere hage?" Det beste er likevel at historien aldri tar slutt. Den er uendelig, historien om hagen på Solheim. (NEG 31287)

SMÅSKRIFTER FRA NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

1. Lily Weiser-Aall: Vassbæring i Norge. 1953. (Utsolgt.)
2. Lily Weiser-Aall: Juletreet i Norge. 1953. (Utsolgt.)
3. Lily Weiser-Aall: Julehalmen i Norge. 1953. (Utsolgt.)
4. Lily Weiser-Aall: Julenissen og julegeita i Norge. 1954. (Utsolgt.)
5. Lily Weiser-Aall: Menn med øreringer i Norge. 1957. (Utsolgt.)
- 6-7. Lily Weiser-Aall: Svangerskap og fødsel i nyere norsk tradisjon. 1968. (Utsolgt.)
8. Lily Weiser-Aall: Omkring de nyfødtes stell i nyere norsk overlevering. 1973. (Utsolgt.)
9. Ronald Grambo: Norske tannbønner. 1974. ISBN 82-90036-01-9. Pris kr 20,-
10. Andreas Ropeid: Bedehus i Rogaland. 1993. ISSN 0489 - 2089. Pris kr 40,-

JULEHILSENER FRA NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Anne Swang: Lucia-opptog. En oversikt over svarene på spl. nr. 126. 1979.

Andreas Ropeid: Matklokka. 1985.

Göran Rosander: Om sparkstøttinger. 1986. (Ikke på lager.)

Anne Moestue Swang: Gratulerer med dagen! En kort presentasjon av svarmaterialet på spl. nr. 130. 1987.

Göran Rosander: Dette å feriere. En kort presentasjon av svarmaterialet på spl. nr. 149. 1988.

Anne Moestue: Tradisjoner i juletid. Fra svarene på spl. nr. 151. 1989. (Ikke på lager.)

Marit Ekne Ruud: Hverdagsmat på landsbygda ved århundreskiftet. Fra svarene på NEG's spørrelister. 1990.

Sigrid Smith: Vardøger, tankeoverføring og synske folk. Om oversanselige opplevelser. Fra svarene på spl. nr. 159. 1991.

Grete Swensen: Forsamlingshuset - bygdas storstue. Fra svarene på spl. nr. 155. 1991. ISBN 82-91161-06-2.

Anne Moestue: Helter, forbilder og leveregler. Fra svarene på spl. nr. 165. 1993. ISBN 82-91161-08-9.

Anne Moestue: Hagegleder. Fra svarene på NEG's spørreliste nr. 168. 1994. ISBN 82-91161-09-7

Pris kr 20,-/stk.

God Julehelg * godt nytt år

Reine Høstet Gjøa Rosen

Eli Irene Johnson

**Norsk etnologisk gransking
Oslo 1994**

ISBN 82-91161-09-7